

STICHTING R.K. BEGRAAFPLAATSEN PRESENTEERT

WANDELROUTE ST. PETRUS BANDEN

INHOUD

Begraafplaats St. Petrus Banden	3
Plattegrond St. Petrus Banden	4 / 5
Oorsprong van de naam St. Petrus Banden	7
Bijzondere bouwwerken	9
Wandelroute St. Petrus Banden	11
Notities	27
Oorlogsslachtoffers	29
Uit het verleden tennispark Royal	31
PAX Crematorium	33

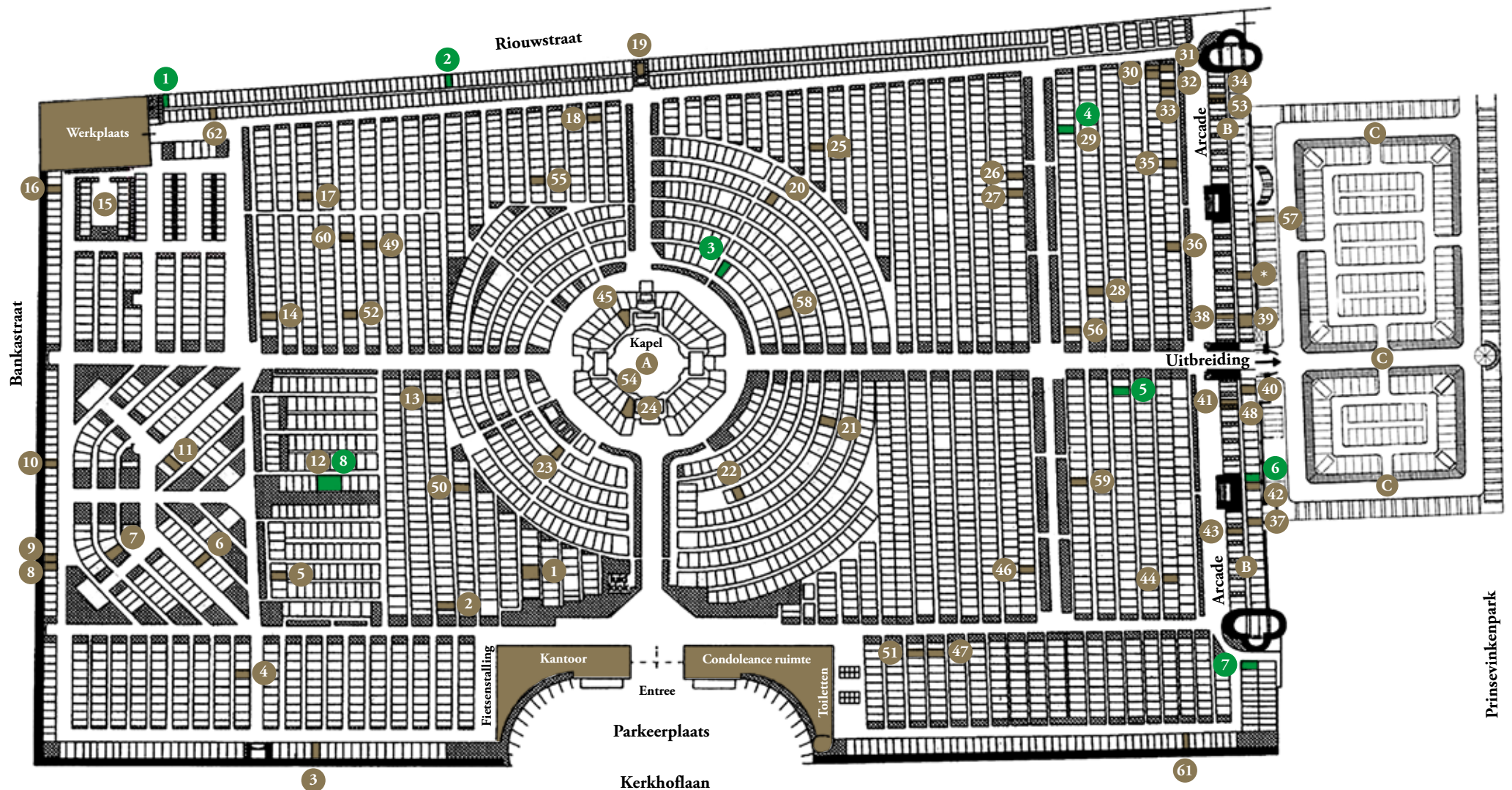
BEGRAAFPLAATS ST. PETRUS BANDEN

Gelegen in de chique Archipelbuurt vindt u sinds 1830 begraafplaats St. Petrus Banden. In 1827 werd bij Koninklijk Besluit om hygiënische redenen het begraven binnen de bebouwde kom verboden. In die tijd viel de Haagse Kerkhoflaan *nét* buiten de stad; een mooie locatie voor begraafplaats St. Petrus Banden. St. Petrus Banden is vanuit cultuurhistorisch oogpunt te benoemen als het type vroeg-negentiende- eeuwse begraafplaats en wordt gekenmerkt door een vrij symmetrische en rechte opzet. Met haar vele coniferen is St. Petrus Banden een plaats van rust en stilte, die uitnodigt tot rouw en bezinning. U treft er graven van talrijke persoonlijkheden aan die in het religieuze en maatschappelijke leven van de Haagse katholieken een vooraanstaande plaats innamen - tegenwoordig zijn overledenen van alle gezindten welkom. Diverse grafmonumenten en zerken zijn versierd met sculpturen van bekende kunstenaars zoals Jan Toorop. Bijzonder is dat Toorop zelf op deze begraafplaats ligt begraven. Vele andere bekende Nederlanders hebben hun laatste rustplek gevonden op St. Petrus Banden. Stichting R.K. Begraafplaatsen St. Petrus Banden valt onder beheer van Stichting R.K. Begraafplaatsen. Deze Stichting beheert tevens begraafplaats St. Barbara (1920) aan de St. Barbaraweg 6, te Den Haag. Stichting R.K. Begraafplaatsen zet zich in voor het creëren van unieke, laagdrempelige begraafplaatsen. Een bijzondere wandeling gewenst!

◀ *Kapel St. Petrus Banden.*

PLATTEGROND ST. PETRUS BANDEN

- Oorlogsslachtoffers
- Graven wandelroute

OORSPRONG VAN DE NAAM ST. PETRUS BANDEN

Oorsprong van de naam Sint Petrus Banden

Handelingen van de apostelen 12.2-16.

“In die dagen sloeg koning Herodes de hand aan sommigen uit de gemeente, om hen te mishandelen. Jakobus, de broer van Johannes, liet hij met het zwaard ter dood brengen.

Omdat hij bemerkte dat dit de Joden aangenaam was, liet hij ook nog Petrus gevangen nemen.

Het was juist in de dagen van het ongedesemde brood. Toen hij hem in handen had gekregen, wierp hij hem in de gevangenis en liet hem bewaken door vier groepen soldaten, elk van vier man. Het was de bedoeling Petrus na het paasfeest voor het volk voor te leiden.

Terwijl Petrus in de gevangenis zat, werd door de gemeente vurig voor hem tot God gebeden.

In de nacht voordat Herodes hem wilde laten voorleiden, lag Petrus met twee kettingen vastgebonden te slapen tussen twee soldaten, terwijl ook voor de poort van de gevangenis wacht werd gehouden.

Opeens stond een engel des Heren bij hem en was de cel hel verlicht. Hij stootte Petrus in de zij, wekte hem en sprak: ‘sta vlug op’. Meteen vielen de kettingen van zijn polsen.*

Vervolgens zei de engel: ‘doe uw gordel om en bind uw sandalen onder’. Petrus deed het.

De engel hernam: ‘sla uw mantel om en volg mij’. Hij ging mee naar buiten zonder nog te beseffen dat het werkelijkheid was wat hij deed; hij meende een visioen te zien.

Zij passeerden de eerste en de tweede wacht en kwamen aan bij de ijzeren poort die toegang gaf tot de stad; deze ging als vanzelf voor hen open. Zij traden naar buiten, liepen een straat ver en eensklaps was de engel verdwenen.

Toen kwam Petrus tot zichzelf en zei: ‘nu weet ik zeker, dat de Heer zijn engel heeft gezonden en mij heeft ontruikt aan de macht van Herodes en aan alles wat het volk der Joden verwachtte.”

*Dit deel van de handelingen verwijst naar de naam St. Petrus Banden.

BIJZONDERE BOUWWERKEN

A | De Kapel (zie plattegrond)

De neoclassicistische kapel uit 1838 is ontworpen door A. Tollus. Deze kapel en de twee entreegebouwtjes uit 1829 zijn bewaard gebleven in hun oorspronkelijke vorm en staan op de monumentenlijst.

In Den Haag vindt u weinig neoclassicistische en neoromaanse bouwsels meer. Dit alleen al geeft deze twee gebouwen een zeldzaamheidswaarde. De kapel is omringd door asymmetrisch gehouwen en indrukwekkende familiegraven. In de kapel vindt u aan de muren namen van overleden geestelijken.

B | De Arcade (zie plattegrond)

Langs de gehele westelijke zijkant van het terrein loopt de arcade met 32 bogen. Dit bouwwerk is gebouwd in 1885 naar ontwerp van W.B. van Liefland en gerestaureerd in 2008. De arcade staat op de monumentenlijst. De arcade staat voor Hoop, Geloof en Liefde.

De linkerkoepel is de koepel van de 'Liefde', voor de Eerwaarde Zusters. De rechterkoepel is die van 'Hoop', voor de Eerwaarde Broeders. De vier monsterdieren in het middenpaviljoen staan voor de verpersoonlijking van de dood die door Christus wordt overwonnen. De middenkoepel is die van 'Des Geloofs' welke 'De Dood' verplettert en overwint.

Aan het einde van de linkerkant staat een beeld van Johannes, de apostel van de liefde. Volgens een potloodschrijfsel op de achterkant van dit beeld heeft een Nederlander, die werd achtervolgd door de Duitsers in de oorlog, op 21 november 1944 achter dit beeld zijn heil gezocht en gevonden".

C | De Uitbreiding (zie plattegrond)

In 2009 werd begraafplaats St. Petrus Banden uitgebreid, vanwege ruimtegebrek. Dit gedeelte heet 'De Uitbreiding'. De toegang naar dit stuk van St. Petrus Banden wordt verschaft door de poort in het midden van de arcade. Vroeger liepen op de Uitbreiding de paarden van een eerdere directeur.

WANDELROUTE ST. PETRUS BANDEN

1 | Jan Toorop

Jan Toorop was één van de belangrijkste Nederlands beeldende kunstenaars uit de periode 1880-1910. Aanvankelijk schilderde hij in impressionistische stijl. Via het pointillisme ontwikkelde hij zich tot symbolistisch schilder. Ook was hij actief als portrettekenaar en ontwierp hij keramiek, affiches en boekbanden.

In de laatste twintig jaar van zijn leven was hij sterk rooms-katholiek geïnspireerd. Hij was de vader van Charley Toorop, grootvader van kunstenaar Edgar Fernhout en overgrootvader van Rik Fernhout - vier generaties kunstenaars.

2 | Mr. H.A.M.T. Kolfshoten

Hans Kolfshoten was een Nederlands politicus en bestuurder. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij Minister van Justitie. Vervolgens werd hij burgemeester van Eindhoven en in 1957 werd hij burgemeester van Den Haag.

3 | Familiegraf Van Nispen tot Sevenaer

Jonkheer dr. Eugène Octave Marie van Nispen tot Sevenaer was kunsthistoricus en directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Van Nispen was zoon van rechtbankpresident Jhr. Mr. Carel Octave Marie van Nispen tot Sevenaer (1866-1949) en Clementina Maria Arnoldine barones van Hövell tot Westerflier (1872-1958). Hij was in 1927 getrouwd met Marie Johanna barones van Voorst tot Voorst (1907-2009) en had een dochter en zes zonen. Van Nispen promoveerde aan de Universiteit Utrecht in 1933.

Van 1939 tot 1956 was hij directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Hij was van 1951 tot zijn overlijden bestuurslid van het Centraal Bureau voor Genealogie. Zijn zoon Leo zou later ook directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg worden.

Hij overleed te Den Haag, 15 januari 1957 en werd begraven op begraafplaats St. Petrus Banden. Later werden drie andere familieleden bijgezet: zijn kleinzoon Leo E.M. van Nispen tot Sevenaer (geboren en overleden 1967), zijn kleindochter Renée M.L. van Nispen tot Sevenaer (1969-1971) en zijn jongste zoon Huub J.M. van Nispen tot Sevenaer (1947-1992).

4 | **F.S. Stoltefus**

Beeldhouwer Friedrich Stoltefus was werkzaam in het atelier van 'Te Poel en Stoltefus'. Dit 19e-eeuwse atelier is vandaag de dag nog gevestigd aan de Helmersstraat 142-144, naast de kerk in de Elandstraat, Den Haag. In het atelier werd kunst en inventaris voor voornamelijk rooms-katholieke kerken vervaardigd. Op vele plaatsen in Nederland zijn standbeelden, biechtstoelen, communiebanken en ander meubilair uit het atelier aanwezig.

5 | **E.A.F. Bourgonjon**

Emilius Bourgonjon maakte veelal beeldhouwwerken als gevelornamenten, waaronder meerdere portretmedaillons. Hij was atelierchef bij de firma van Pierre Cuyper en Frans Stolzenberg in Roermond en werd vervolgens zelfstandig beeldhouwer in Den Haag.

6 | **Mw. J.H.M. Manders**

Johanna Hendrika Maria Manders was de eerste vrouwelijke studente elektrotechniek aan de TU Delft. Destijds moesten alle studiekosten door studenten zelf betaald worden. Manders kon dankzij de Instelling voor Studiebeurzen toch aan de TU studeren. Zij promoveerde cum laude en trad in dienst van de Octrooiraad te Den Haag. Tevens is Manders oprichtster van de Manders - Brada Stichting voor dieren in nood.

7 | **Joseph Luns**

Joseph Luns was een Nederlands diplomaat, politicus en secretaris-generaal van de NAVO.

8 | **Familiegraf Brenninkmeijer**

In 1841 openden de twee broers Clemens en August Brenninkmeijer een textielopslag in Sneek zodat ze minder vaak naar Duitsland hoefden te reizen om stoffen op te halen. In 1841 begonnen de broers in dezelfde stad de kledingwinkel C&A. Het succes liet niet lang op zich wachten, tegenwoordig is C&A alom bekend.

9 | **Mr. Ch. L. M. Schaepman**

Loco-secretaris-generaal van het ministerie van Defensie.

10 | **Frans Buskens**

Frans Buskens was een architect. Buskens zat in het Stichtingsbestuur van deze begraafplaats net als zijn zoon. Zijn gedenkteken is gemaakt door Pieter Bieslot. Bieslot was een beeldhouwer,

meubelontwerper en tekenaar. Hij vervaardigde voor bouwprojecten in Nederland gevel- en hoekbeelden en graf- en oorlogsmonumenten. Zijn werk had veelal een religieuze strekking.

11 | **Theodorus Bot**

Theodorus Bot was minister voor de KVP (voorloper van CDA) in diverse kabinetten. Aanvankelijk maakte Bot bestuurlijk carrière in Nederlands-Indië en werkte op het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen en Buitenlandse Zaken. Ook was hij adjunc-secretarisgeneraal van de Nederlands-Indonesische Unie. Hij werd achtereenvolgens Tweede Kamerlid, staatssecretaris, minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en minister voor Ontwikkelingshulp. Hij vervolgde zijn loopbaan hierna als diplomaat. Hij overleed op 24 september 1984.

12 | **Oorlogsgraven Engelse militairen W.O.I.**

Drie van de zesenzestig Engelse militairen die in Den Haag geïnterneerd waren zijn aan een dodelijke ziekte bezweken. Zij hebben op St. Petrus Banden hun laatste rustplaats gekregen. De graven hebben eenvoudige, staande zerken van hardsteen en banden van 'bianco del mare'. Begraven zijn daar: Thomas Dolan (36 jaar), sergeant 2nd Battalion of the Royal Scots, overleden op 13 mei 1918. George Patrick Diprose (33 jaar), sergeant 2nd Battalion of the Suffolk Regiment, overleden op 29 september 1918. William Owen Roberts (37 jaar), sergeant 1st Battalion of the Royal Welsh Fusiliers, overleden 15 november 1918.

Behalve deze drie militairen ligt hier ook begraven: Pauline, Catherine French - Jongmans, oud 20 jaar, overleden op 7 december 1918. Zij was gehuwd met sergeant French, Suffolk Regiment die was verbonden aan de Engelse ambassade. Alle vier de graven staan onder beheer van de Britse Oorlogsgravenstichting. Eigenlijk mocht zij niet in dit rijtje begraven worden. Toch heeft Stichting R.K. Begraafplaatsen dit, bij wijze van uitzondering, toegestaan.

13 | **Jan van Meel**

Organist en dirigent, 1865-1916. Let u op het extra detail op het monument: "Sursum Corda" (Verheft uw hart). Dit wordt uitgebeeld door harten die omhoog afgebeeld staan.

14 | **P.J.S. de Jong**

Petrus Jozef Sietse (Piet) de Jong - 3-4-1915 - 27-7-2016

Nederlands politicus van de katholieke Volkspartij KVP. Van 5 april 1967 tot 6 juli 1971 Minister President van Nederland. Eerder staatssecretaris van defensie en minister van defensie. Voorafgaand

aan zijn politieke carrière vocht hij als onderzeebootcommandant in de tweede wereldoorlog. De Jong kreeg tweemaal het bronzen kruis toegekend , een koninklijke onderscheiding voor moedig en beleidvol optreden tegen de vijand.

Zijn woorden: "DE ZEE HEEFT MIJ GEMAAKT TOT WIE IK BEN".

15 | Kindertuin

In dit hofje omheind door struiken vindt u de Kindertuin. Op deze plek vinden overleden kindjes een laatste rustplek. Begin 2017 is door de Stichting een prachtige muurplaat met een gedicht opgehangen. Het gedicht is geschreven door Elsberth Schoenmakers. Elsberth is zelf in 2016 overleden en begraven op St. Petrus Banden. Haar creatieve inborst heeft geleid tot dit bijzondere gedicht, aan de muur bij de kindertuin.

16 | Reinder Zwolsman

Reinder Zwolsman was een Nederlandse zakenman. Als de eerste belangrijke Nederlandse projectontwikkelaar werd hij in de jaren zestig een bekende Nederlander.

17 | Käthy Gosschalk

Na haar danscarrière bij het Scapino Ballet en het gerenommeerde Nederlands Dans Theater heeft Käthy 25 jaar leiding gegeven aan het Werkcentrum Dans/De Rotterdamse Dansgroep. Zij heeft hiermee een grote bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de moderne dans in Nederland. Käthy is Koninklijk onderscheiden als Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

18 | M.A. Monnikendam

Marius Monnikendam studeerde aan het Amsterdamse conservatorium. In 1925 kon hij dankzij een beurs van de staat compositie studeren aan de Schola cantorum in Parijs bij Vincent d'Indy en Louis Aubert. Daarna werd hij docent aan het Rotterdams Conservatorium en het Amsterdams Muzieklyceum. In 1932 werd hij muziekredacteur.

Daarnaast was hij actief als componist van religieuze en profane werken. Monnikendam was Officier d'Académie in de Franse Ordre des Palmes Académiques, Ridder in de Orde van Sint-Gregorius de Grote en Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

19 | Familiegraf Van Mierlo

Bijzondere steen op het graf van Carolina van Mierlo (1909-2006).

20 | Dhr. J. Nowee

Vader Jan Nowee was de schrijver van de boekenserie Arendsoog. Nowee senior liet een onafgemaakt manuscript na, het twintigste deel in de serie Arendsoog. Zoon Paul Nowee - toen tweeëntwintig jaar - besloot dit manuscript af te maken. Nowee junior voegde nog 43 delen aan deze serie toe.

De boekenserie werd een succes. In december 1973 kreeg Nowee van Malmberg een gouden boek ter gelegenheid van de 3-miljoenste Arendsoog uitgereikt. De boeken werden vertaald in het Duits, Zweeds, Fins en Italiaans.

21 | Johanna Alida Nijhoff-Seijn

Graf met hekwerk uit ca. 1930. Johanna was getrouwd met Wouter Nijhoff, boekhandelaar en uitgever. Echtgenoot Wouter was directeur van de uitgeverij, dat veel buitenlandse relaties had. Het is aannemelijk dat Johanna daardoor als moeder een grote invloed in het gezin uitoefende. Zij sloot zich later aan bij het Leger des Heils en werd rooms-katholiek.

22 | J.C. Altorf

Bijzondere gedenksteen met pelikaan sculptuur. Jan Altorf was een Nederlands kunstenaar. Grote verzamelaars als Mevrouw Kröller-Müller en Rotterdamse 'havenbaronnen' kochten regelmatig werk van hem. Ook werkte hij samen met architecten zoals H.P. Berlage, Jo Limburg, J. Lourijssen en A.J. Kropholler.

Werken van zijn hand bevinden zich in vele Nederlandse openbare collecties, zoals het Rijksmuseum Amsterdam, het Kröller-Müller Museum, het Gemeentemuseum Den Haag, het Museum Boijmans Van Beuningen en vele particuliere collecties.

23 | C.M. van Bruggen-Hermenet CONTI

5-12-1960 - 5-9-2017

Kunstenares. Samen met haar man René van Bruggen bekend als duo onder de naam Sis Josip. Runden samen het creatief warenhuis Hoop en de Hoop Sociëteit. Beheerden de galerie aan de Hoogstraat te Den Haag.

Foto's, schilderijen en boeken zijn van haar hand daar te bewonderen. Grafbewerking is ontworpen door Yair Callender.

24 | Pastoor Mr. Drs. L.J.W. Berger

Emeritus Pastoor Louis Berger: 2-2-1935 - 7-7-2017

Meer dan 25 jaar verbonden aan de Pastoor van Ars parochie in Kijkduin. Hij was getrouwd met

een Amerikaanse waarmee hij een zoon kreeg en waarvan hij in 1989 scheidde om priester te worden. Zijn deugden, goede eigenschappen, maar ook zijn originaliteit, humor, eigen wijsheid, malligheden en fratsen staan gegraveerd in de gedachten en herinneringen van de vele mensen die hem in de loop van de jaren hebben ontmoet.

Louis was goed bevriend met Pim Fortuyn en in 2002 leidde hij de mis bij diens uitvaart. Ons koningshuis had speciale plek. Hij wist veel van de koningshuizen en de wereld van de adel.

25 | H. Cleuver

8-5-1947 - 4-3-2018

Hans Robert Cleuver, een Nederlandse drummer. Deel van het Thijs van Leer Trio. Begeleide o.a. Liesbeth List, Ramses Shaffy en zijn echtgenote Bojoura.

Was te zien in een reclamespot met Toots Thielemans. Het Trio en Jan Akkerman richten de band Focus op. 1982 richt hij de eerste professionele drum school van Nederland op in Scheveningen.

26 | Familiegraf Vroom, Vroom & Dreesman

V&D werd in 1887 opgericht door Willem Vroom (1850-1925) en Anton Dreesmann (1854-1934). Aan het einde van de 19e eeuw waren zij beide succesvolle zakenlieden in Amsterdam. Zij werden zwagers. Dreesmann, en later ook Vroom, gebruikte in zijn winkel een voor die tijd ongebruikelijke strategie: lage en vaste prijzen tegen contante betaling. In die tijd was het gebruikelijk dat men korting kreeg en op rekening kocht. Op 1 mei 1887 was de oprichting van het bedrijf Vroom & Dreesmann "De Zon" een feit. Op 31 december 2015 ging de keten failliet.

27 | Henri J.F. Borel

Henri was een Nederlands schrijver en journalist. Gedenksteen: beeld van Lam Gods kruis door Pieter Biesiot.

28 | Robert Long

Robert Long (pseudoniem van Jan Gerrit Bob Arend Leverman) was een Nederlandse zanger, schrijver, componist, cabaretier en televisiepresentator.

Een greep uit zijn CV:

eind jaren tachtig ging Long voor het eerst een televisieprogramma presenteren:

Mijn geheim bij de TROS. Hoewel dit aanvankelijk vooral tot negatieve reacties leidde, was het

programma toch succesvol. Niet veel later stapte Robert Long over naar de VARA, waar hij de taalquiz Tien voor taal ging presenteren.

Long schreef met Dimitri Frenkel Frank de Nederlandstalige musical Tsjechov. Robert Long overleed op 63-jarige leeftijd en is niet ver begraven van de arcade, waar ook zijn goede vriend Dimitri Frenkel Frank begraven ligt.

29 | Frans Lem

Franciscus Henricus Maria Lem (verzetssrijder) is slechts 22 jaar geworden, geboren op 28 februari 1923 te Amsterdam, gefusilleerd als vergelding voor een aanslag op 12 maart 1945 te Rotterdam. Het staande gedenkteken bij dit graf is versierd met een afbeelding van het Lam Gods - de Bijbelse naam voor Jezus Christus - met een kruis. Het monument is ontworpen door beeldhouwer Pieter Biesiot.

30 | Merel 't Mannetje

Een bijzonder gedenkteken.

31 | Familiegraf Paagman

Paagman werd op 1 november 1951 opgericht als Boekhandel Paagman door de heer Gerard Paagman sr. In 1977 startte zijn zoon, Gerard Paagman jr., een eigen kantoorvakhandel. Waar Paagman sr. succesvol was als winkelbedrijf voor particulieren en scholieren, was Paagman jr. minstens zo succesvol in de verkopen aan bedrijven van o.a. kantoorbenodigdheden en kantoormeubilair. Halverwege de jaren '90 voegde Paagman jr. de bedrijven samen en legde daarmee de basis voor het huidige Paagman bedrijf. Met het aantreden van de derde generatie in het familiebedrijf eind jaren '90, ging Paagman een nieuwe fase in.

32 | L.G. Kortenhorst

De langst zittende Tweede Kamervoorzitter, actief van 1948 tot 1963. Hij overleed op 13 januari 1963 aan de gevolgen van een longontsteking die hij had opgelopen bij de uitvaart van Koningin Wilhelmina op 8 december 1962. Hij begeleidde uit eerbied, blootshoofds haar kist van Den Haag naar Delft. Ook begraven in dit graf liggen zijn echtgenote en zijn jongste zoon.

33 | Wik Jongsma

Wik Jongsma was een acteur en regisseur. In 1991 begon hij met zijn rol als Govert Harmsen ("meneer Harmsen") in Goede tijden, Slechte tijden. Deze rol heeft hem de meeste bekendheid opgeleverd. Jongsma overleed op 65-jarige leeftijd.

34 | **Mr. K.T.M. van Rijckevorsel**

Mr. Karel Thomas Maria van Rijckevorsel, geboren te Vught op 27 maart 1913, was advocaat en politicus en vooraanstaand justitiewoordvoerder van de KVP-Tweede Kamerfractie in de jaren vijftig en zestig. Van 1952 - 1967 lid Tweede Kamer, lid Raad van State, Staatsraad in buitengewone dienst. In 1936 trouwde hij met jonkvrouwe Maria Mathilde Francisca van Fisenne, zie nr. 53.

35 | **Fam. Terpstra**

Staande Maria sculptuur uitgevoerd in Brauvilliers, Franse kalksteen.

36 | **Mr. J.M.L.Th. Cals**

Dhr. Cals was minister-president van Nederland van 14 april 1965 tot 22 november 1966. Na de val van het kabinet-Marijnen was hij van 14 april 1965 tot 22 november 1966 minister-president en minister van Algemene Zaken van het kabinet-Cals.

Na de val van het kabinet, in de Nacht van Schmelzer, werd hij op 5 december 1966 benoemd tot Minister van Staat. Cals was vanaf 1967 voorzitter van de Staatscommissie Cals-Donner tot herziening van de Grondwet. De voorstellen van de commissie Cals-Donner leidden in 1983 tot een algehele herziening van de Nederlandse Grondwet. Jo Cals overleed op 57-jarige leeftijd.

37 | **Hoogsteder**

Sinds 1888 was Willem Johannes Antonius Hoogsteder al werkzaam in de kunsten in Den Haag en dat zou zo blijven tot vier generaties na hem. Thans is kunsthandel Hoogsteder & Hoogsteder gevestigd op de Haagse Lange Vijverberg evenals de Hoogsteder Museum Stichting.

Op de natuurstenen plaquette staat het motto van Hoogsteder genomen uit het Gloria: Tu Solus Altissimus Iesu Christe of wel: Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus.

38 | **Jaap Vegter**

Jaap Vegter was een schrijver en striptekenaar. Hij publiceerde vanaf 1967 strips met een sterk maatschappijkritisch gehalte. Hij overleed onverwacht in 2003 tijdens een opening van een tentoonstelling in het Haagse perscentrum Nieuwspoort.

39 | **Familiegraf Van Romunde**

U vindt hier een wit marmeren Stèle, een rouwfiguur.

* | **Dimitri Frenkel Frank**

Dimitri Frenkel Frank was een toneelacteur, recensent, filmregisseur en toneelschrijver. In 1963 werd hij landelijk beroemd met zijn bijdragen voor verschillende satirische programma's. Zijn laatste project was de musical Tsjechov, waarvoor hij teksten leverde en Robert Long de muziek. De première maakte hij niet meer mee, hij stierf in 1988.

*Op verzoek van de familie hebben wij geen nummerbordje bij dit graf geplaatst.

40 | **Familiegraf Peek & Cloppenburg**

Peek & Cloppenburg is een winkelketen van kledingwarenhuizen. De onderneming is in 1869 opgericht in Rotterdam door de van oorsprong Duitse kooplieden Johann Theodor Peek en Heinrich Anton Adolph Cloppenburg. In 1901 opende Peek & Cloppenburg (P&C) haar eerste filiaal in Duitsland. De familie Peek was tot de jaren negentig actief in het bedrijf. De Nederlandse tak van Peek & Cloppenburg is sinds 1998 voor honderd procent eigendom van Duitse Harro Uwe Cloppenburg.

41 | **Louis Albert Anthing Vogel**

Voordrachtskunstenaar, vader van Ellen Vogel. Louis Albert Anthing Vogel volgde een militaire opleiding en werd in 1900 beëdigd tot eerste luitenant. Als voordrachtskunstenaar trad hij in 1899 voor het eerst in het openbaar op, met een poëzieprogramma waarin onder andere gedichten van Louis Couperus (1863-1923) waren opgenomen. Van de laatste zou hij gedurende zijn hele verdere leven werk blijven voordragen. Als militair was het hem niet toegestaan als voordrachtskunstenaar bij te verdienen waardoor hij in 1906 besloot van zijn voordrachtskunst zijn beroep te maken. In 1926 richtte Vogel de Maatschappij tot Bevordering van Woordkunst op. Vogel was Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

42 | **Familiegraf Brugma**

Ontworpen door Altorf.

43 | **Sandor Vidak**

Sandor Vidak is een (bar-)pianist en licht-improviserend vertolker onder andere spelend in het Kurhaus in Scheveningen. Vidak is benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau.

44 | **Jurriaan Andriessen**

Componist, muziekpedagoog en dirigent. Ook bekend onder de pseudoniem Leslie Cool.

Als lid van de bekende kunstenaarsfamilie Andriessen was hij een zoon van de componist Hendrik Andriessen, een oom van de beeldend kunstenaar en componist Jurriaan Andriessen en een oudere broer van de componist Louis Andriessen.

45 | **Adrianus Tollus**

Architect, 19 januari 1783 – 8 januari 1847

Dit jaar (2023) gedenken wij het overlijden, 175 jaar geleden, van Adrianus Tollus de architect die de fraaie kapel op onze begraafplaats heeft ontworpen. Hij werd op 19 januari 1783 in Den Haag geboren en gedoopt in de Rooms Katholieke schuilkerk in de Assendelftstraat, die hij later in 1822 zou vervangen door een zogenaamde Waterstaatskerk gewijd aan de Heilige Willibrordus. Helaas is deze fraaie kerk, thans precies 50 jaar geleden, in 1972 gesloopt. Op initiatief van Koning Willem I werd vanwege de schadelijke neveneffecten het begraven in kerken en binnen de stad verboden. Naarstig werd gezocht naar een perceel in de duinen tussen de Scheveningseweg en het pas gegraven kanaal, thans Koninginnegracht. Enige haast was geboden aangezien de nieuwe wet op het begraven uiterlijk 1 januari 1830 zou ingaan. Door een voortvarende aanpak en tijdige financiering, tot stand gekomen dankzij betrokken parochianen, kon Adrianus Tollus zijn ontwerptekeningen voor de nieuw aan te leggen dodenakker begin maart 1829 reeds indienen. De dodenakker kon mede daardoor tijdig in gebruik worden genomen en op 4 januari 1830 vond de eerste begrafenis plaats van de achttienjarige, Karel Rens en de tweeënzeventigjarige meelverkoper Hubertus Verwey. De bouw van de achthoekige kapel, die met ruim 37.000 gulden veel meer kostte dan de begraafplaats zelf is pas later, in 1833 van start gegaan en nam 5 jaar in beslag. Onder de kapel bevindt zich een crypte alwaar de geestelijkheid een laatste rustplaats vindt. In het voorportaal van de kapel bevindt zich een gedenksteen met de tekst: Aan wijlen haar geacht medelid den bouwmeester Adrianus Tollus voor zijnen belangloozen arbeid en ijver. De commissie namens de katholieke gemeenten van 's-Gravenhage, dankbaar MDCCCXLVII. Deze blijk van waardering is waarschijnlijk aangebracht in het sterfjaar van Tollus in 1847. Hij rust nog immer in een grafkelder, bescheiden aan de achterzijde van “zijn” kapel.

Bron: VOM-reeks 1994-3 De R.K. begraafplaats St. Petrus Banden aan de Kerkhoflaan in Den Haag.

47 | **H.P.R. Rosenberg**

7-8-1930 - 18-6-2017

Eerste directeur van het Gemeentelijk Haags Monumentenbureau. Hij schreef vele publicaties over Haagse gebouwen en heeft monumentenlijsten aangelegd voor Den Haag.

Vele monumenten werden behouden zoals de Jacobus kerk, Oude Molstraat en Sweelinckplein. U ziet een Neogotische driepas in de gedenksteen.

48 | **Drs. M.W.J.M. Rinus Peijnenburg**

Geboren 29 januari 1928 - 1 april 1979 te Rotterdam

Hij was een aimabele econoom van katholieken huize. In 1966 kwam hij als vertegenwoordiger van de katholieke werkgeversorganisatie in de KVP Tweede Kamerfractie en werd daarvan één van de financieel/economische specialisten. In 1977 was hij als financieel adviseur van Van Agt betrokken bij de kabinetsformatie en werd door hem ook opgenomen in het kabinet als minister voor Wetenschapsbeleid. De opzet was dat Peijnenburg in het kabinet een soortgelijke rol zou vervullen, maar in de praktijk kwam daar weinig van terecht.

49 | **Franz Ziegler**

Geboren 3 september 1893 - 12 november 1939

Franz Ziegler was een zoon van fotograaf Mathias Robert Ziegler en Alida Gerarda Johanna Bult. Hij was een kleinzoon van schilder Mathias Ziegler. Hij trouwde met Margaretha Johanna Maria Cooijmans en zij kregen drie kinderen.

Hij studeerde begin jaren twintig aan de Höhere Fachschule für Phototechnik in München. In juni 1927 vestigde hij zich als zelfstandig fotograaf in Den Haag. Een maand later maakte hij zijn eerste opdrachten voor het Koninklijk Huis. Hij maakte foto's van meerdere generaties Oranjes, van Koningin Emma tot de kleine Prinses Beatrix. In 1937 was hij de trouwfotograaf van Prinses Juliana en Prins Bernard.

50 | **Henk Wesseling**

Geboren 6 augustus 1937 te Den Haag - 18 augustus 2018

Henk Wesseling was de zoon van journalist en politicus C.D. Wesseling (tevens begraven op St. Petrus Banden). Hij studeerde geschiedenis aan de Universiteit Leiden. Van 1973 tot 2002 was hij aan deze universiteit verbonden als hoogleraar Algemene Geschiedenis.

Hij was tevens van 1995 tot 2002 rector van het Netherlands Institute for Advanced Study in Wassenaar. Samen met Wim van der Doel en Freddy Heineken ontwierp hij het plan Eurotopia. Hij begeleidde kroonprins Willem Alexander tijdens diens geschiedenisstudie aan de Leidse Universiteit.

Daarnaast heeft hij diverse malen in verband met staatsbezoeken Koningin Beatrix advies gegeven. Eind 2004 ontving hij op Paleis Huis ten Bosch van Koningin Beatrix de 21ste Eremedaille voor Kunst en Wetenschap van de Huisorde van Oranje.

51 | Jaap Kuijpers

Geboren 24 mei 1948 - 31 mei 2018

Jaap was als Haagse kunstenaar/pelgrim een reiziger en rasverteller. Tijdens zijn vele reizen maakte hij fantasierijke schilderijen.

Hij werkte figuratief en speelde een ontregelend spel met de waarneming van de kijker. Zijn stijl is door de lijnvoering en helder, bijna transparant kleurgebruik, direct en tot in detail heel herkenbaar (in deze tekst is een fragment gebruikt van een artikel van Wim van Cleef, Pulchriblad september 2018). Jaap heeft een groot oeuvre aan schilderijen, aquarellen en tekeningen met Japanse inkt nagelaten.

52 | H.H. Jehce

1937 - 2023

De Camino is de route die pelgrims volgen op weg naar Santiago de Compostella. Te voet voltooien zij hun pelgrimstocht in deze Spaanse stad met gelijknamige Kathedraal, waar volgens de legende de apostel Jacobus begraven ligt. Het prachtige beeld van Chinees hardsteen toont een pelgrim, verzonken in een boek, tijdens een welkome onderbreking van de lange tocht.

53 | Jonkvrouwe Maria Mathilde Francisca van Fisenne

Mr. Karel Thomas Maria van Rijckevorsel, zie nr. 34, trouwde in 1936 met jonkvrouwe Maria Mathilde Francisca van Fisenne. Zij kregen vier kinderen. In de naoorlogse jaren verwierf Karel van Rijckevorsel o.a. bekendheid als advocaat van de Oostenrijkse oorlogsmisdadiger H.A. Rauter. Van 1952 tot 1967 was hij lid van de KVP-fractie in de Tweede Kamer. Bij de verkiezingen van 1959 werd hij herkozen met ruim 91.000 voorkeurstemmen. Van 1972 tot 1982 was hij lid van de Raad van State. Van Rijckevorsel overleed op 13 oktober 1999 te 's-Gravenhage.

54 | Beeld "Vrede"

In de kapel is de epitaaf uit 1984 vervangen voor een replica van het oorspronkelijke model uit 1863. Bovenop de marmeren platen prijkt de allegorie van Geloof, Hoop en Liefde. Binnenkort zal bovenop de nieuwe epitaaf de allegorie van Vrede verrijzen, waarmee het monument zijn oorspronkelijke symboliek volledig terugkrijgt.

55 | Sylvain Norga

Sylvain Norga (1892-1968) is de schepper van de bronzen decoratie op de grafsteen van Maria Revis-Maaskamp op onze begraafplaats. Het reliëf sierde voordien het graf van haar moeder Ria

Maaskamp-Poos te Eindhoven 7.3.1997 en daarvoor dat van haar grootmoeder Rika Poos-Jansen te Nijmegen 22.8.1941. Geboren op 21 juli 1892 in Etikhove, België, ontving zijn opleiding aan de Academies van Oudenaarde en van Gent. Hij was een van de vier zonen van Emma Hanskens en Franz Norga, houtbewerker en meubelmaker te Oudenaarde. Sylvain vestigde zich in Brussel, waar hij zijn artistieke loopbaan begon met de vervaardiging van houten en marmeren beelden. In 1920 opende hij een bronsgieterij in Etikhove.

De gieterij was actief in de vervaardiging van bronzen grafsculpturen waarvan er nog veel te vinden zijn op begraafplaatsen in Brussel en elders. Zijn broer Michel Norga was eveneens actief in de gieterij. Sylvain was voorts een gezocht beeldhouwer van dieren en van sportlieden. In 1935 vestigde hij zich in Juan-les-Pins (Frankrijk), waar hij op 4 mei 1968 overleed. Werken van zijn hand zijn nog steeds te vinden op kunstveilingen.

56 | H.C.A. de Block - Oud Luitenant Generaal

Prof. mr. A.L. de Block - Oud lid van de Raad van State

In dit graf is als eerste bijgezet Luitenant-Generaal Henri Christiaan Antonie (Anton) de Block, een zoon van één van de stichters van de ooit zeer bekende sigaren- en tabakswaarenfabriek Mignot & de Block te Eindhoven. De Block doorliep een succesvolle carrière als officier en zwaaide af als Commandant van het Veldleger (de Landstrijdkrachten).

Mr. Anton Leo de Block was de eerste rooms-katholieke griffier van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij werkzaam op het ministerie van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming. Hij wist de belangen van het katholiek onderwijs te behartigen. Ook wist hij een groot aantal Joodse Nederlanders op de "Lijst-Van Dam" geplaatst te krijgen, waardoor velen van hen de oorlog hebben overleefd. Na de oorlog was De Block curator van "zwarte weduwe" Florrie Rost van Tonningen. In 1957 werd hij op voordracht van minister Struycken benoemd tot lid van de Raad van State, waar hij in 1977 afscheid nam als waarnemend Vice-President.

57 | Mr. drs. Hans van Baalen

1960 - 2021

Hans van Baalen was een liberaal politicus. Als lid van de Tweede Kamer, en daarna als fractievoorzitter van de VVD. In het Europees Parlement was Van Baalen een prominent woordvoerder op de terreinen defensie en buitenlandse zaken. Van Baalen was daarnaast president van de Europese Liberale Partij ALDE, en was op veel plekken in de wereld bestuurlijk en politiek actief, in het bijzonder als het over democratie en mensenrechten ging. Hij werd voor zijn inzet in een aantal landen onderscheiden.

58 | Prof. mr. A.A.H. Struycken

1873 - 1923

Mr. Dr. Antonius Alexis Henricus Struycken was zoon van een oud-kapitein van het KNIL, een majoor-commandant bij de rustende Schutterijen in Gelderland. Na de HBS in Groningen, studeerde hij in Leiden en richtte met latere ministers Charles Ruijs de Beernbrouck en Piet Aalberse de studentenvereniging Sanctus Augustinus op. Na zijn studie werkte hij als advocaat en procureur en werd gewaardeerd hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast was hij actief als adviseur van minister van Buitenlandse Zaken, Jhr. H.A. van Karnebeek.

In 1914 werd hij benoemd tot lid van de Raad van State en na de Eerste Wereldoorlog speelde hij een belangrijke rol bij de vredesonderhandelingen in Versailles en ook binnen de Nederlandse delegaties tijdens de Volkenbondconferenties over Rusland en over oorlogsrecht. Hoewel hij op jonge leeftijd is overleden, geldt hij als één van Nederlands belangrijkste volkenrechtgeleerden uit de eerste helft van de 20ste eeuw.

59 | Mr. Dr. AJE Havermans

Mr. Dr. AJE Havermans was achtereenvolgens burgemeester in Pannerden, Druten, Doetinchem en ten slotte in den Haag van 1985-1997. Zijn actieve loopbaan eindigde hij als Lid van de Rekenkamer. Hij stond gewoon in het telefoonboek, voor iedereen altijd bereikbaar. “Een burgemeester dat doe je niet, dat ben je”.

60 | Fanny Sarah Snoeck

Geboren in Voorburg 1998 - 2022

Groeide op bij haar moeder in Zuid-Frankrijk aan de voet van de Mont Ventoux. De getalenteerde Fanny studeerde rechten aan de universiteit van Lyon. Haar grootvader was de Haagse beeldend kunstenaar Jan Snoeck (1927 - 2018). Het is over hem, dat de toen 15-jarige Fanny een verhaal schreef over haar herinneringen, als 5-jarig meisje, aan het atelier van haar opa. Zij beschrijft daarin de bijzondere band die zij met elkaar hadden en die gestalte heeft gekregen in het beeld van zijn hand dat op Fanny's laatste rustplaats staat.

Un extrait:

À travers la densité du brouillard j'arrivais à apercevoir, sur ces murs blancs, des visages de petits personnages colorés, des statues amusantes et toutes aussi flamboyantes, qui régnaient sur le sol. J'étais entrée dans son atelier. Il était assis sur son fauteuil, les yeux perdus au milieu de ces gouttes d'eau qu'on voyait de par la fenêtre. Il semblait tout et rien se passer à la fois dans son esprit, esprit si vaste

que possède un artiste. Je savais qu'il aimait le silence, je profitais donc de ce moment paisible et fort pour me blottir contre lui, cet homme si extraordinaire, le seul homme de mon enfance, mon grand-père, Jan.

Door de dichte mist heen kon ik op de witte muren de gezichten van kleurrijke kleine personages ontwaren, en op de vloer heersten grappige en al even flamboyante standbeelden. Ik had zijn atelier betreden. Hij zat in zijn leunstoel, starend naar de waterdruppels die door de ruit te zien waren. In zijn hoofd, het hoofd van de kunstenaar met zijn weidse blik, leek tegelijkertijd alles en niets om te gaan. ik wist dat hij van de stilte hield, dus maakte ik gebruik van dat vredige, krachtige moment en kroop tegen hem aan, tegen die uitzonderlijke man, de enige man van mijn kindertijd, mijn grootvader, Jan.

61 | Theo Johan Antoine Marie van Lier

Heerlen, 11 mei 1916 - Den Haag, 6 juni 1992

Van Lier was plaatsvervangend directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau in Nijmegen van 1 april 1941 tot 15 december 1944, later in Apeldoorn, Dordrecht en weer in Nijmegen.

Van maart 1943 tot april 1944 was hij tevens lid en leider van de Spionagegroep Albrecht. Hij werd in 1944 gearresteerd door de Kriegsmarine toen hij een vierde poging waagde om naar Engeland over te steken. Hij werd veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Op 14 december 1949 werd Van Lier benoemd tot Ridder der 4e klasse der Militaire Willems-Orde.

Na de oorlog werd hij als (doorbraak)katholiek op 9 februari 1946 lid van de PvdA

Hij was lid van de Tweede Kamer van 15 juli 1952 tot 1 september 1973. Was een gerespecteerd specialist op het gebied van de sociale zekerheid. In de jaren zestig vormde hij met Harry Peschar het secretarisduo van de PvdA-fractie. In 1971 bekleedde hij de functie van minister van Sociale Zaken in het Schaduwkabinet-Den Uyl. Na zijn Kamerlidmaatschap was hij tot 1986 lid van de Raad van State en van 1974 tot 1988 coördinator van de Nederlandse stay-behindorganisatie Operatiën & Inlichtingen (O&I).

Commandeur in de Orde van Oranje Nassau met zwaarden (ON.3x)

Toegekend op: 29 april 1980 Vanwege zijn verdienste tijdens zijn leven.

Orde van de Nederlandse Leeuw - Ridder (NL.3)

Toegekend op: 29 april 1980 Vanwege zijn verdienste tijdens zijn leven.

Verzetsherdenkingskruis (VHK) Tweede Wereldoorlog (1939-1945).

Rechtsgeleerde. Nadat hij als jong volwassene ook persoonlijk hard geconfronteerd was met wetteloosheid, willekeur en terreur, voltooide hij kort na WOII zijn juridische studie en stelde zich zijn werkzame leven in dienst van rechtsstaat en deugdelijk bestuur.

Na zijn functie als juridisch adviseur van de minister van Binnenlandse Zaken wordt hij in Tilburg benoemd tot hoogleeraar staatsrecht en vergelijkend staatsrecht en gaf hij mede vorm aan de nieuwe juridische faculteit aldaar.

Hij was lid, secretaris en voorzitter van beleidsbepalende commissies zoals de commissie Cals-Donner over Grondwet- herziening, de Koninkrijks Commissie over ontvlechting en toekomst van Suriname en de Nederlandse Antillen en de Staatscommissie voor Euthanasie.

Naast wetenschapper was hij ook een bestuurder en vervulde functies als decaan van de juridische faculteit en rector magnificus.

De laatste tien jaar van zijn loopbaan was hij raadsheer bij de Hoge Raad der Nederlanden.

[illegible]

OORLOGSSLACHTOFFERS WANDELROUTE

1 | R.B. Krol

16-06-1922 - 02-07-1944

2 | J.L. van Dijck

08-05-1923 - 15-05-1994

3 | J.A.T.M. Spoelder

03-07-1925 - 10-09-1945

4 | F.H.M. Lem

28-02-1923 - 12-03-1945

5 | K.L. Knage

23-05-1913 - 30-11-1944

6 | C.T.J. Smit

23-04-1906 - 10-03-1944

7 | H.P.M. van Elferen

04-01-1924 - 06-06-1943

8 | Oorlogsgraven

Engelse militairen W.O.I.

Zie ook nr. 12 van de wandelroute.

UIT HET VERLEDEN TENNISPARK ROYAL

C | Tennispark Royal (zie plattegrond)
(1940)

Achter de arcade, waar nu de uitbreiding is gesitueerd, was rond 1940 een tennispark. Op de achtergrond van de bovenste foto ziet u het woonhuis Kerkhoflaan 9c. Zie ook pagina 9.

Bron: Haags Gemeentearchief.

PAX CREMATORIUM

De plannen voor het bouwen van een crematorium bestaan al sinds 1964 en nu is het er dan echt. Het crematorium is geopend in mei 2023.

Het crematorium is opgezet als een samenhangende compositie van verschillende ruimtes en functies; de familiekamer, een kleine kapel, een 24-uurs rouwkamer en een koeling. Deze zijn gezamenlijk ondergebracht in een open "rouwhof" en is als zodanig integraal onderdeel van de hele begraafplaats St. Barbara. Aan de buitenzijde bevindt zich een nieuw formeel entreegebied met parkeerplaatsen voor bezoekers, ruimte voor rouwstoeten en een entree voor technische crematies.

De toegang van het rouwhof vanaf de zijde van de begraafplaats wordt gemarkeerd door een natuurstenen arcade, voorzien van de spreuk "Laudati Si" (Wees Geprezen). In het rouwhof zijn de vier elementen in beeld gebracht: hemel, water, vuur en aarde. De hemel is zichtbaar op alle plekken in het rouwhof, zo ook in de kleine kapel en de familiekamer. Water wordt in beeld gebracht via een spuer aan het middendak. Vuur door het centrale punt; de oven. Aarde door een levensboom langs de natuurstenen arcade. Daarnaast is het rouwhof gebouwd op zand uit de tunnel van de Victory Boogie Woogietunnel, dat geschonken is door het tunnelbouwbedrijf. Hiermee wordt de symboliek van de eeuwige verbondenheid met de aarde gemarkeerd.

De ruimtes in het crematorium zijn voorzien van allerlei technische voorzieningen - beeld, geluid en livestream is mogelijk. In de kleine kapel van het crematorium zijn zitplaatsen voor maximaal 40 personen.

Voor crematieplechtigheden bent u niet per se gebonden aan de ruimtes van het crematorium. Bij grotere gezelschappen kan er bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van de bekende grote kapel, midden op de begraafplaats en de condoleanceruimte. Ook is er de unieke mogelijkheid om de dienst te houden op de monumentale begraafplaats St. Petrus Banden.

BEGRAAFPLAATS ST. PETRUS BANDEN

ADRES

Kerkhoflaan 10
2585 JB 's-Gravenhage

KANTOOR

Kerkhoflaan 10
2585 JB Den Haag
070 - 350 37 18

OPENINGSTIJDEN

Maandag t/m vrijdag: 8.00 tot 16.30 uur
Zaterdag en zondag: 9.00 tot 16.30 uur

E-MAIL

info@paxrkb.nl

WEBSITE

www.begraafplaatsdenhaag.nl

FACEBOOK

www.facebook.com/begraafplaatsstpetrusbanden.nl

YOUTUBE-KANAAL

www.youtube.com/@PaxDenHaag

KAMER VAN KOOPHANDEL

70238758

AANRADER

Voor begraafplaats St. Barbara aan de St. Barbaraweg 6, is er ook een wandelroute beschikbaar!

Weet u iemand die begraven is op de St. Petrus Banden en in aanmerking komt voor plaatsing in de rondwandeling? Laat het ons weten.

Bent u door deze wandeling geïnteresseerd en/of heeft u behoefte aan meer informatie over uitvaarten, graven, rouwkamers of een uitgebreidere rondleiding, neemt u dan contact met ons op.

Wandelroute
St. Petrus Banden

Wandelroute
St. Barbara

Website PAX

YouTube-kanaal